

4. HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Arastırma Merkezi

4. Haftanın Konuları (İçerik)

Osmanlı Devletinin Dağılma Sürecinde Meydana Gelen Dış Olaylar

1. Trablusgarp Savaşı (1911-1912)

15. ve 16. Yüzyıllarda Mısır'dan Fas'a kadar bütün Kuzey Afrika toprakları Osmanlı egemenliğini tanımıştı. Osmanlı Türklerinin bu bölgelerdeki egemenliği 19. Yüzyıla kadar devam etti. Fakat Fransız İhtilali'nin getirdiği ulusal bağımsızlık fikri ve Sanayi Devrimi'nin sonucu ortaya çıkan sömürgecilik faaliyetleri, Kuzey Afrika'da Avrupa Devletlerinin emperyalist yayılmacılığını hızlandırdı. Nitekim 1830 da Fransa'nın Cezayir'i, 1881'de Tunus'u işgal etmesi, İngiltere'nin 1882'de Mısır'ı ele geçirmesiyle Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümü Avrupa Devletlerinin egemenliğine geçti. Avrupalı büyük devletlerden İtalya ve Almanya'nın , birliğini geç tamamlaması, onları sömürgecilik yarışında da geç bırakmıştı. Bu iki ülke, kısa sürede sanayileşmesini tamamlamak için sömürgecilik faaliyetlerine giriştiler.

20. yüzyıl başlarında İtalya Kuzey Afrika'daki son Osmanlı toprağı olan Trablusgarp ve Bingazi'yi ele geçirmek için harekete geçti. Bu topraklar İtalya için son derece önemliydi. Çünkü kendi ülkesinin dağılık olması nedeniyle bir buğday deposu ve sanayisi için bir Pazar olarak görüyordu. Ancak İtalya Trablusgarp'ı işgal etmek için Avrupa Devletlerinin de onayını almak zorundaydı.

1902 yılında Fransa ve İngiltere ile yaptığı anlaşmalarla Mısır'ın İngiltere'ye, Cezayir ve Tunus'un Fransa'ya ait olduğunu kabul etti. 1909 yılında ise Rusya'nın Boğazlardaki çıkarlarını kabul ederek Rusya'nın da kendi yanında yer almasını sağladı. İtalya ayrıca Bosna- Hersek'in Avusturya'ya bağlanmasını kabul ederek Avrupa Devletlerinin siyasi desteğini de sağladı. Artık İtalya'ya Trablusgarp'ı almak kalmıştı. Nitekim İtalya Osmanlı Devleti'ne verdiği bir nota (ültimatom) ile Trablusgarp ve Bingazi'nin boşaltılmasını istedi. Gerekçe olarak da buraların uygarlıktan yoksun bırakılmasını ve buralarda yaşayan İtalyanların kötü

uygulamalara maruz kalmasını gösteriyordu. Ayrıca gümrük memurlarının İtalyanlar'dan seçilmesini ve İtalya'ya yeni ekonomik imtiyazlar tanınmasını istiyordu. Osmanlı Devleti bu notaya cevaben görüşmelere açık olduğunu belirtmişse de İtalya'nın amacı ayrıcalıklar elde etmek değil, Trablusgarp'ı tamamen elde etmekte. Bu nedenle 29 Eylül günü savaş ilan ederek Trablusgarp kıyılarına asker çıkardı.

Osmanlı Devleti, bölgeyi koruyacak güçte olmadığı için bölgeye ordu ve donanma gönderemedi. Zira Osmanlı Devleti kısa bir süre önce bu bölgedeki iyi eğitim almış askerlerinin büyük bölümünü terhis ettiğinden askeri bakımdan oldukça zayıftı. Yine II. Abdülhamit döneminde donanma Haliç'e çekildiği için donanma eğitimi konusunda yetersiz kalınmıştı. Savaş başlar başlamaz İtalya'nın Ege denizini ablukaya alması, karadan yardım ulaştırabilmek için ise Mısır'ın İngiltere işgalinde oluşu Osmanlı Devleti'nin elini kolunu bağlamıştı. Osmanlı Devleti gönüllü asker ve subayların bölgeye gitmesi konusunda teşvik edici bir takım düzenlemeler yaptı. Enver Paşa, Mustafa Kemal ve Fethi Bey gibi gönüllü subaylar, Trablusgarp'a giderek yerli halkı örgütlediler. Mustafa Kemal Derne ve Tobruk'ta, Enver Paşa Bingazi'de İtalya'ya karşı başarılı oldular. Bu direniş İtalyanları oldukça uğraştırdı. Bu mücadele fiili olarak 1917'e kadar devam etti. Hatta Trablusgarp'ı işgal ettikten sonra bile İtalya'nın kontrolü tamamen sağlaması 1932 yılına kadar sürdü.

İtalya Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için 1912 yılında Rodos ve çevresindeki 12 Adaları işgal etti. Bu sırada Osmanlı Devleti bir taraftan Boğazları zorlayan Rusya ile mücadele ederken, diğer taraftan Balkan Devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı birleşerek savaş hazırlığına girişmişlerdi. Nitekim Osmanlı Devleti Balkan Savaşları'nın çıkması üzerine barış istemek zorunda kaldı. Bunun üzerine 1912'de Uşi Antlaşması imzalandı.

Uşi Antlaşmasına göre;

1. Trablusgarp ve Bingazi İtalyanlara bırakıldı.
2. Oniki Ada, Balkan Savaşları bitinceye kadar güvenlik açısından İtalya'nın koruyuculuğuna bırakıldı. Balkan Savaşları sonunda İtalya buraları terk edecekti. Ancak savaş sonunda İtalya sözünde durmayarak adaları boşaltmadı ve 1945 yılına kadar elinde tuttu. II. Dünya savaşı sonunda adalardan çekilince, Yunanistan adalara yerleşti.

Önemi: -Trablusgarp'ın elden çıkması ile Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprak parçası kaybedilmiştir.

- Bu savaş Mustafa Kemal'in sömürgecilik ve emperyalizme karşı giriştiği ilk fiili mücadele olarak önemlidir.

- Balkan ittifakını hızlandırmış, Osmanlı Devleti'nin zayıfladığının görülmesi Balkan Devletleri'ne güç vermiştir.

- Osmanlı Donanmasının zayıfladığını gözler önüne sermiştir.

- Barış görüşmeleri yapılırken Trablusgarp'taki Türk subayları bütün Afrika'yı içine alacak bir Türk- Arap İmparatorluğu kurma projesi üzerinde çalışıyorlardı. Şeyh Sunusi'nin manevi varlığı altında Osmanlı şehzadelerinden biri hükümdar olacaktı. Bu nedenle barış antlaşmasının imzalanması Türk subayları arasında büyük bir şok yarattı. Özellikle Enver Paşa bunu bir türlü kabullenemiyordu. Bu yüzden barışı reddetmeye ve mücadeleye devam etmeye karar verdiler. Ancak Balkanlardan gelen felaketli haberler üzerine Enver Paşa istemeden de olsa çok sevdiği ve "krallığım" dediği Bingazi'den ayrılmak zorunda kaldı.

Şekil 1. Mustafa Kemal, Trablusgarp'ta arkadaşları ile birlikte (Trablusgarp 1912)

2. Balkan Savaşları (1912-1913)

Sebepleri.

1. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan Milliyetçilik akımı
2. Rusya'nın Balkanlar'da izlediği Pan-Slavizm politikası
3. Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünün Trablusgarp savaşıyla ortaya çıkması
4. Batılı devletlerin Rusya'yı Balkanlarda serbest bırakması
5. Balkan Devletleri arasında Bulgaristan öncülüğünde kurulan ittifak (Dönemin Osmanlı Hükümeti Balkan milletlerinin birleşmesinin önündeki en büyük engel olan kilise anlaşmazlıklarını çözerek, Balkan devletlerinin birleşmesine yardımcı olmuştur.)

3. 2. 1. I. Balkan Savaşı

Sırbistan, Karadağ, Yunanistan ve Bulgaristan Rusya'nın kışkırtmasıyla Osmanlı'yı Balkanlardan atmak amacıyla kendi aralarında birleştiler. 8 Ekim'de

Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Türk ordusu Doğu ve Batı olmak üzere iki cephede savaşa tutuştu. Osmanlı Devleti tüm cephelerde bozguna uğradı. Bulgarlar Çatalca'ya kadar geldi, Yunanlılar Ege Adaları'nı ele geçirdi. Bulgaristan ve Sırbistan'ın topraklarını genişletmesi ve adların Yunanistan'ın eline geçmesi büyük devletleri telaşlandırdı ve hemen duruma müdahale ettiler. Bu sırada Osmanlı Devleti'de barış yollarını aramaktaydı.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Devletleri karşısında aldığı bu yenilgide; Balkanlarda bir savaşın çıkacağını öngörememesi sonucu 120 tabur eğitimli askerini terhis etmiş olması; yönetici subayların günlük politikaya karışmaları ve aralarındaki fikir ayrılıklarının şahsi düşmanlıklara sebebiyet vermesi etkili olmuştur. Bütün bunlara ek olarak Osmanlı Hükümeti Sırbistan'ın Avrupa'dan satın aldığı son model ağır topların Osmanlı toprakları üzerinden nakledilmesine izin verdi. Halbuki Osmanlı yolu olmaksızın bu topların Belgrad'a ulaşması mümkün değildi. Çünkü Avusturya- Macaristan bu topların kendi ülkesinden geçirilmesine izin vermemişti.

I. Balkan Savaşı sonunda toplanan Londra Konferansı'nda **Londra Antlaşması** (1913) imzalandı.

Şekil 2. Balkan Devletleri 1912-1913

1913 Londra Antlaşması'na göre;

1. Midye–Enez çizgisinin batısında kalan topraklar, Doğu Trakya (Kırklareli, Edirne, Tekirdağ), Makedonya ve Selanik, Balkan devletlerine bırakıldı.
2. Arnavutluğun bağımsızlığı onaylandı.
3. Ege Adaları'nın durumunun Batılı devletlerce belirlenmesi kararlaştırıldı.

Not: Osmanlı ordusu Balkan Savaşları'nda Yanya ve İşkodra'da tarihin son kale savşlarında kahramanca direniş gösterdi.

Uyarı: I. Balkan Savaşından sonra 1913 **Bâb-ı Ali Baskını** ile, İttihat ve Terakki Partisi bir hükümet darbesi yaparak Osmanlı Devleti'nde yönetimini tamamen ele geçirmiştir. Bundan sonra 1918 yılının son aylarına kadar yönetime tamamen İttihat ve Terakki egemen olacaktır.

II. Balkan Savaşı

I. Balkan Savaşı ardından Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi ile siyasi bir boşluk meydana geldi. Balkan Devletleri, Osmanlı'dan aldıkları toprakları paylaşmada anlaşmazlığa düştüler. Bulgaristan'ın daha fazla pay almaya kalkışması, diğer devletleri rahatsız etti. Romanya'nın da katıldığı bu savaş Bulgaristan'a karşı yapıldı. Osmanlı Devleti de bu durumdan yararlanarak Midye-Enez Hattı'nı aştı ve Edirne ile Kırklareli'ni geri aldı.

Osmanlı kuvvetleri Meriç Nehrine kadar ilerledi. Batılı devletlerin araya girmesiyle savaş durduruldu. Osmanlılar, Doğu Trakya'yı geri almışlardır.

II. Balkan Savaşı Sonrasında Yapılan Antlaşmalar

II. Balkan Savaşı ile hem sınırlarımızı belirlemek hem de Batı Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını korumak amacıyla Balkan devletleriyle antlaşmalar yapılmıştır.

1- İstanbul Antlaşması (1913)

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalandı:

1. Meriç nehri sınır kabul edildi. Edirne, Dimetoka, Kırklareli Osmanlılarda kaldı.
2. Bulgaristan'da kalan Türklerin hakları güvence altına alındı (Azınlık statüsü).

2- Atina Antlaşması (1913)

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalandı:

1. Batı Trakya, Girit ve Ege Adaları Yunanistan'a bırakıldı.
2. Meriç nehri sınır kabul edildi.

3. Yunanistan'daki Türklere azınlık statüsü verildi.

3- İstanbul Antlaşması (1914)

Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında yapılmıştır. Sırbistan ile ortak sınır kalmadığı için antlaşma ile Sırbistanda kalan Türk ve Müslümanların hakları güvence altına alınmıştır.

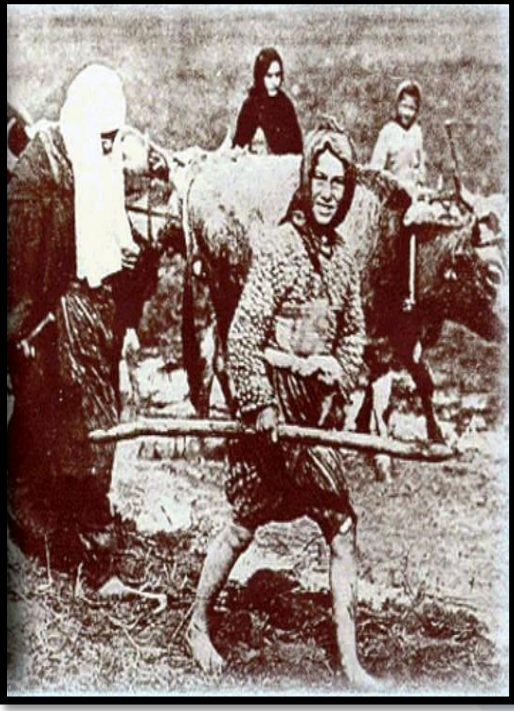
4- Bükreş Antlaşması (1913)

Balkan Devletleri'nin kendi aralarında imzaladığı antlaşmadır. Bu antlaşma ile Romanya, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ arasındaki sınırlar belirlendi.

Uyarı: Osmanlı Devleti Balkan ülkelerinde kalan Türk- Müslüman halkın bazı haklarının gözetilmesi kaydıyla bu antlaşmaları imzalamıştır. Ancak tarafların buna tam uyduğu söylenemez. Bulgaristan ve Yunanistan'ın eğitim, dil, ibadet özgürlüğünü kısıtlaması; Batı Trakya'daki müftülük sorunu gibi gelişmeler buna örnek verilebilir. Türklerin bölgeden çekilmesiyle birlikte Türklerin sağladığı huzur ortamı da sona ermiştir. Bundan sonra zaman zaman durulsa da bölgedeki gerginlikler devam edecektir.

Balkan Savaşlarının Genel Sonuçları:

- Osmanlı Devleti'nin Ege Adaları ve Balkanlarda hakimiyeti sona erdi.
- Bugünkü Türk- Bulgar kara sınırı çizildi.
- Günümüze kadar süren Batı Trakya Türkleri sorunu ortaya çıktı.
- Osmanlıcılık görüşü etkisini kaybederek yerini Türkçülüğe bıraktı.
- Bloklar arası gerginlik ve silahlanma yarışı hızlandı. (I. Dünya Savaşı)
- Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya yakınlaşmasına neden oldu.

Şekil 3. Balkan Savaşları sonunda Anadolu'ya Türk göçleri başlamıştır.